

PhDr. Tomáš Alušík, PhD.: **Dějiny lékařství a zdravotní stav populace v Řecku před rokem 500 př. Kr.** Habilitační práce. Obor: Dějiny lékařství. Praha: Ústav dějin lékařství a cizích jazyků 1. LF UK 2018. 486 stran, 92 černobílých a barevných obrazových příloh.

Tomáš Alušík se ve své rozsáhlé práci zaměřil na poznání tělesného zdraví populací řecky hovořících oblastí Peloponnésu, Thessalie, Makedonie a Iónie v době od mezolitu (asi 10 000 př. n. l.) po počátek klasického období dějin starověkého Řecka v době kolem roku 500 př. n. l., a to na základě antropologického studia tělesných pozůstatků lidí oněch dob, jakož i pramenů písemných, archeologických a ikonografických (památek výtvarného umění). Předsevzal si tak úkol rozhodně nelehký, který si vyžádal studium velmi obsáhlé odborné literatury v celé řadě jazyků včetně řečtiny, rozptýlené v řadě publikací vzniklých v nejrůznějších zemích Evropy a severoamerického kontinentu. Svého úkolu se však zhostil se ctí a podal skutečně vyčerpávající přehled problematiky.

Autorova práce prozrazuje jeho znamenitou erudici v zacházení s prameny. Jeho lékařská kvalifikace je mimořádná, jako archeolog a historik pracuje svědomitě, zevrubně a informovaně. Jsou mu vlastní nejnovější badatelské příspěvky i metody, jimiž jeho disciplíny pracují. Dosáhl tak velmi pozoruhodných výsledků, do značné míry zásadních pro poznání životních podmínek obyvatelstva významné části severovýchodního Středomoří ve stěžejním období pravěku a počínajícího starověku, kdy se Řecko svou státností a kulturou zařadilo po bok již etablovaných civilizací a států jihozápadní Asie.

Ve své práci předkládá autor nejen textovou výpověď, ale i tabelární přehledy řešené problematiky a velmi bohatou obrazovou přílohu, pořízenou zčásti při vlastních návštěvách uváděných lokalit i při autoptickém studiu diskutovaného materiálu. Obě tyto složky názorně doplňují text práce a přispívají k jeho srozumitelnosti a přehlednosti.

Obecně lze konstatovat, že zdravotní potíže registrované především na kosterním materiálu z pravěkého a raně starověkého Řecka se soustřeďují do oblastí

- potíží způsobovaných opotřebením končetin a kloubů pohybem v méně schůdných terénech (artrózy – nejčastější patologický nález), dále
- poranění (druhý nejčastější patologický nález, častěji v rané a na počátku střední doby bronzové a pak v archaickém období),
- nedostatků výživy a obecně stresujících faktorů (obecně stoupá od neolitu, třetí nejčastější patologický nález), a rovněž
- nespecifických zánětů (čtvrtý nejčastější patologický nález),
- výskytu příživníků (měňavky úplavičné a parazitických červů jako tenkohlavce či škrkavky).

Zubní kaz je sice doložen již od mezolitu, ale jeho zastoupení výrazně stoupá na některých lokalitách až ve střední a pozdní době bronzové. Rovněž prýskavost zubní skloviny (*dental enamel hypoplasia*) se objevuje vzácně už od neolitu, její četnost však stoupá až od střední doby bronzové a poté v archaické době poklesá. Obecně lze konstatovat, že stav chrupu se v průběhu egejského pravěku výrazně zhoršoval, přičemž skokově se tak událo od střední doby bronzové s vrcholem v pozdní době bronzové; v archaické době se proces poněkud zpomalil.

Některé skupiny pozůstatků jeví stopy více či méně úspěšně provedených léčebných zákroků. Týká se to především trepanací, provedených za účelem vyhojení následků zranění, a to už od přelomu rané a střední doby bronzové (Hagios Charalambos, Kréta). Úspěšnost zásahu odhaduje autor na 82%. V léčení zlomenin nabyli egejsí lékaři střední až pozdní doby bronzové značné zručnosti, o čemž svědčí řada dobře vyhojených fraktur, stejně tak dovedli vytahovat nemocné zuby. Ošetření ran z boje popisují v řadě případů homérské eposy.

Z paleodemografických údajů zaujmou data o výšce postavy a dožitém věku.

Období	Výška ♂ cm	Výška ♀ cm	Průměrný věk let
mezolit	157	138	?
neolit	169	155	30,6
Raný bronz	166,87	155,475	34,3 ♂, 29,5 ♀
Střední bronz	167,376	155,764	?
Přelom střední a pozdní doby bronzové	168,3	156,1	?
Pozdní bronz	168,45	155,99	33,89 ♂, 30,06 ♀
Archaické období	170,49	156,5	36,3

Tyto skutečnosti přinášejí nové informace především proto, že z jihozápadní Asie známe naopak lokality, na nichž přechod od mezolitu k neolitu znamenal zhoršení fyzického stavu populace, jejíž pozůstatky nesou v neolitu stopy těžké práce (zde str. 73). Příkladem takovýchto neblahých vlivů může být skupina mezolitických a neolitických pohřbů ze středosyrské lokality Abú Hurajra.¹

Z drobnějších komentářů lze uvést východní analogie k řecké polydaktylii (zde str. 156) z jordánské lokality Ajn Ghazzal a z palestinského Jericha.² Neobyčejně zajímavé zjištění bylo učiněno na východokrétské lokalitě Chrysokamino (přechod starší a střední doby bronzové, zde opakovaně, např. str. 184-186). V prostředí metalurgické dílny tam byl prozkoumán sídelní objekt, v němž byla z rostlinných substancí (šafrán, verbena, kmín, anýz, koriandr, fenykl, peganum stepní, lékořice a routa) připravována léčiva, podávaná zřejmě rozpuštěná v nějakém nápoji. Tato skutečnost poskytuje vítanou paralelu k údajům klínopisných lékařských textů starověké Mezopotámie, jejíž terapeuti se uchýlovali k podobným neinvazivním postupům.³

Práce Tomáše Alušíka potvrzuje a rozšiřuje dřívější pozorování jiných autorů, v rozsahu autorova záběru však představuje kvalitativně nový stupeň poznání problematiky. Prokazuje vrcholnou kvalifikaci, talent i vědecké schopnosti kandidáta a dokládá jeho způsobilost zapojit se do vysokoškolské výuky jako docent.

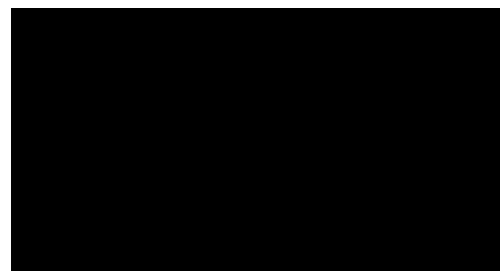
¹ Viz MOORE Andrew M. T.; HILLMAN Gordon C.; LEGGE Anthony J.: *Village on the Euphrates: From Foraging to Farming at Abu Hureyra*. Oxford: Oxford University Press 2000.

² Viz ROLLEFSON Garry O.: *Ritual and Ceremony at Neolithic Ain Ghazal (Jordan)*, *Paléorient* 9/2, 1983, 29-38, na str. 36-37, Pl. IV: 3.

³ Viz např. BIGGS Robert D.: *Medicine, Surgery, and Public Health in Ancient Mesopotamia*, in: *Journal of Assyrian Academic Studies*, Vol. 19, no. 1, 2005, 1-19.

Doporučuji práci Tomáše Alušíka „**Dějiny lékařství a zdravotní stav populace v Řecku před rokem 500 př. Kr.**“ přijmout v předložené formě a na jejím základě doporučuji udělit titul docent pro obor „Dějiny lékařství“.

V Praze, dne 18. 11. 2018.

.....
Prof. PhDr. Petr Charvát, DrSc.
